

Memoreringsstrategier

Aktivt lyssnande

Anteckningar/nyckelord

Grafiska diagram

Läsa högt

Läsa om

Skumma

Stryka under

Återberätta

Fördjupningsstrategier

Aktivera bakgrundskunskap

Förutsäga

Identifiera textstruktur/berättarstruktur

Informationssökning

Finna luckor och göra inferenser

Jämföra med andra texter

Kontextläsning

Närläsning

Sammanfatta

Samarbetsinlärning

Utveckla

Visualisera

Kontrollstrategier

Målsättning

Klargöra

Övervaka förståelse

Ställa och besvara frågor

Svåra textpassager

Självreglering

Viktiga delar

Memoreringsstrategier

Aktivt lyssnande

Aktivt lyssnande innebär att lyssna till en text utöver att läsa den. Det kan ske genom att till exempel lyssna på en ljudbok eller se en filmatisering av text före, under eller efter läsningen. Detta kan göra det lättare för eleverna att hämta information från texten och fungerar som en memoreringsstrategi genom att eleverna lättare kommer ihåg vad texten handlar om.

Anteckningar/nyckelord

Anteckningar och nyckelord kan göras på olika sätt. Om läsaren till exempel skriver ner namn eller årtal från en text kan det fungera som en lässtrategi för att komma ihåg och repetera informationen senare. Det är dock skillnad på om läsaren skriver av stora delar av en text eller om hen skriver ner några centrala element från texten. Om läsare skriver nyckelord som visar sig vara en detaljerad punktlista över aktivt gör anteckningar eller punktar ner nyckelord genom att välja ut viktigt information kan denna lässtrategin falla under kategorin fördjupningsstrategier. Då strävar läsaren efter att skapa mening från texten.

Grafiska diagram

Med hjälp av denna strategi skapar läsaren mening via en visuell form och använder nyckelord eller illustrationer för att illustrera innehållet. Om syftet primärt är att hämta ut informationen från texten och illustrera den visuellt kommer strategin att fungera som en memoreringsstrategi. Om syftet snarare är att visa på kopplingen mellan delar i en text eller mellan olika texter, fungerar den som fördjupningsstrategi.

Läsa högt

Att läsa högt innebär att läsaren använder sin röst för att ljuda ut orden i texten för sig själv eller för någon annan. Härigenom kan läsaren eventuellt lättare komma ihåg innehållet och identifiera relevant information.

Läsa om

Att läsa om något en läsare gör för att fokusera på mening och information som krävs för att slutföra en läsuppgift. Strategin används till exempel om läsaren vid första genomläsningen hade bristande koncentration eller om texten hade en hög svårighetsgrad. Om läsaren mer aktivt läser om texten på grund av att hen identifierat en bristande förståelse, kan lässtrategien i stället falla under kategorin kontrollstrategier. Läsaren strävar då efter att hantera sin bristande förståelse av texten.

Skumma

Skumma används för att få en överblick över en text, till exempel genom att titta på bilder och rubriker i en text innan eleven för läsa texten. Syftet är då inte att skapa sig en djupare förståelse av innehållet. Strategin kan hamna under kategorin fördjupningsstrategier, om läsaren kombinerar denna lässtrategi med andra lässtrategier, till exempel aktivera bakgrundskunskap eller att förutsäga vad läsaren tror att texten kommer att handla om.

Stryka under

Stryka under innebär att markera informationen i texten utan att gå längre än vad som anges i själva texten. Syftet är då att hämta information och komma ihåg det som man har läst. Om läsaren mer aktivt stryker under särskilt viktig information, till exempel för att identifiera huvudidéerna i texten, kan strategierna falla under kategorin fördjupningsstrategier. Läsaren strävar då efter att skapa djupare mening från texten.

Återberätta

Återberätta är en lässtrategi där eleven repeterar mer eller mindre exakt informationen från texten för att se vad hen kommer ihåg. Detta kan i sig själv bidra till att läsaren hämtar relevant information från texten. Om läsaren återberättar innehållet utan att ha tillgång till själva texten kan strategin motsvara en muntlig sammanfattning där man skapar mening från texten. Därmed fungerar strategin som fördjupningsstrategi. Om läsaren dessutom kontrollerar sin förståelse genom sammanfattningen, kan den också fungera som en kontrollstrategi.

Fördjupningsstrategier

Aktivera bakgrundskunskap

Syftet med att aktivera bakgrundskunskap är att koppla textinnehållet till tidigare kunskaper och läserfarenheter. Genom att aktivera bakgrundskunskap kan läsaren mentalt använda idéer samt dra slutsatser som inte är explicit angivna i texten för att skapa mening av den aktuella texten och försöka förstå det författaren önskar förmedla genom texten. Aktivera bakgrundskunskap kan läsaren göra genom hela läsprocessen, både före, under och efter läsningen.

Förutsäga

Göra förutsägelser innebär att förutse textens eller obekanta ords innehåll eller syfte. Att ha idéer om vad som eventuellt kan komma senare i texten skapar förväntningar och förstärker upplevelsen av innehållet. Elevernas förväntningar om vad som ska ske kan skapa en fördjupad förståelse av innehållet genom att läsaren skapar mening under läsningen. Om eleverna använder denna strategi till att kontrollera sin egen förståelse och revidera sin egen strategianvändning, kan strategin också fungera som en kontrollstrategi.

Identifiera textstruktur/berättarstruktur

Att identifiera textstruktur eller berättarstruktur handlar om att känna igen strukturer i en text, alltså hur en texten är uppbyggd. Det kan underlätta läsarens strävan efter att hämta ut relevant information i en sakprosatext eller identifiera vändpunkten i en berättande text.

Informationssökning

Att söka upp och sammanfoga relevant eller efterfrågad information som kan finnas i en eller flera källor. Till denna lässtrategi kopplar vi även de handlingar som i vissa studier benämns som att identifiera textens huvudidé.

Finna luckor och göra inferenser

Att finna luckor och göra inferenser innebär att läsa mellan raderna medan man drar slutsatser som inte är explicit angivna i texten. Att göra inferenser ses som en så kallad djup strategi som karakteriserar strategiskt läsande, i vissa studier benämns detta enbart som att göra inferenser.

Jämföra med andra texter

Att jämföra med andra texter handlar om att använda sina tidigare läserfarenheter som ett sätt att skapa mening i mötet med nya texter. Det kan till exempel hjälpa läsaren att orientera sig i en textvärld eller i textens struktur och ge hen en bättre grund för att göra förutsägelser om textens fortsättning.

Kontextläsning

Kontextläsning innebär att läsaren använder kontexten för att förstå. Med hjälp av sammanhanget i texten bestämmer läsaren betydelsen av okända ord och begrepp.

Närläsning

Närläsning innebär att läsaren läser texten noggrant ord för ord. Strategin används för att förstå både huvudinnehållet, detaljerna och nyanserna i texten.

Sammanfatta

Att sammanfatta innebär att läsaren identifierar huvudidéerna i texten och uttrycker dem med egna ord. Strategiska handlingar för att sammanfatta kan bland annat vara att säkerställa textens viktigaste fakta finns med, att innehållet i varje avsnitt finns med och att enskilda idéer och meningar i texten relateras till helheten. Målet är att visa att läsaren kan berätta eller skriva ned det som hen själv anser om texten och uttrycka sig självständigt för att visa på en fördjupad förståelse av innehållet.

Samarbetsinläring

Denna lässtrategi innebär att läsaren tränas i att diskutera innehåll för att skapa mening från texten. Samarbetsinläring används när en läsare samarbetar med en eller flera andra läsare för att tillsammans förstå en komplex text. Strategin ses som särskilt användbar eftersom läsförståelse ofta är en samarbetsprocess där betydelse kan göras genom interaktion med andra.

Utveckla

Att utveckla innebär att identifiera kopplingar mellan idéer i en text och sätta dessa i ett sammanhang. Det kan även innebära att man gör kopplingar mellan idéerna i olika texter, så kallade intertextuella kopplingar. Till denna lässtrategi knyter vi även de handlingar som i vissa studier benämns göra kopplingar.

Visualisera

Detta är en lässtrategi där läsaren visualiserar textinnehåll mentalt eller fysiskt genom bilder eller symboler för att sätta in saker i ett visst sammanhang eller för att förstå texten på ett djupare sätt. Visualiseringen kan innehålla detaljerade och rika bilder, men kan också utgöras av stämningar och känslor vid läsning av prosatexter. Under läsning av sakprosa kan olika mål med läsningen påverka vad läsaren bör uppmärksamma och därigenom också vad läsaren visualiserar.

Kontrollstrategier

Målsättning

Målsättning innebär att läsaren reflekterar över möjliga val och därefter sätter upp mål för läsningen. Vid läsning på webben börjar läsaren till exempel tänka och agera utifrån följande frågor: ”Vad behöver jag veta? Var ska jag börja? Vilket är mitt mål? Vad behöver jag göra först?” Inom självreglerat lärande ingår att sätta upp mål för läsningen samt att kontrollera sin egen kunskapsutveckling i förhållande till det uppställda målen.

Klargöra

Att klargöra innebär att reda ut oklarheter eller okända delar i en text. Det kan vara okända ord, meningar, avsnitt eller begrepp i texten. Att klargöra handlar om att välja bland en rad lässtrategier som läsaren känner till och ar erfarenhet av samt att välja en lässtrategi som passar till texten, syftet och kontexten. Det kan till exempel handla om att välja att läsa om det aktuella textavsnittet ifall läsaren upplever att koncentrationen var bristfällig vid första genomläsningen, eller om att använda kontexten texten är skriven i för att förstå det specifika innehållet. Målet är att identifiera den oklara texten och välja strategier som kan åtgärda oklarheten.

Övervaka förståelse

Övervaka förståelse innebär att läsaren lär sig bli medveten om sin egen förståelse av texten under läsningen gång och lär sig hantera eventuella problem med förståelsen som uppstår efterhand. Strategin som sådan har därmed metakognitiv funktion och är riktad mot med egna förståelseprocessen. För att sedan reparera en bristande förståelse behövs ofta en kombination av andra strategier, såsom att läsa om, närläsa eller aktivera bakgrundskunskap för att exempelvis göra inferenser utifrån ett visst segment i texten.

Ställa och besvara frågor

Detta är en strategi där eleverna formulerar frågor om viktiga saker i texten eller om saker som är oklara för dem under tiden som de läser. Eleverna ställer till exempel om frågor om vad, när, vem och varför till texten. Efter att de läst färdigt texten och lagt undan den försöker de besvara frågorna för att kontrollera att det förstått texten. Detta är en krävande strategi eftersom det för vissa elever kan vara svårt att identifiera vad som är viktigt i en text. I de fall eleverna använder strategin till att hämta ut fakta från texten, fungerar strategin i stället som en memoreringsstrategi.

Svåra textpassager

Att kunna hantera svåra textpassager innebär att kunna värdera texters, eller textavsnitts, svårighetsgrader. Att kunna göra det är centralt för att kunna planera sin egen läsning.

Självreglering

Målet med denna strategi är att lära sig kontrollera sin egen läsförståelse och att övervaka hur väl man förstår en text. Det handlar om att sätta upp mål för sin läsning och ha målet i åtanke under läsningen, liksom om att planera arbetet, övervaka sin strategianvändning och kontrollera sin egen kunskapsutveckling i förhållande till uppställda mål.

Viktiga delar

Att fokusera på viktiga delar är en strategi som används för att utvärdering av texten, där läsaren är medveten om den del av texten som är mest meningsfull och relevant för uppgiften.